

Jezične mijene u grobničkom govoru

Zubčić, Sanja; Šupljika, Darja

Source / Izvornik: **Hrvatski dijalektološki zbornik, 2016, 20, 249 - 267**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:243229>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SANJA ZUBČIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za kroatistiku
Sveučilišna avenija 4, HR-51000 Rijeka
s Zubcic@ffri.hr

DARJA ŠUPLJIKI

Graditeljska škola Čakovec
Športska ulica 1, HR-40000 Čakovec
darja.supljika@gmail.com

JEZIČNE MIJENE U GROBNIČKOM GOVORU

U ovom se radu popisuju, opisuju i analiziraju jezične mijene u suvremenom grobničkom govoru na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini. Pojedine su jezične razine podložnije mijenama, što će dokazati i analiza podataka prikupljenih istraživanjem. Premda su najbrojnije mijene zabilježene na leksičkoj razini, ona je ovdje izostavljena iz razloga što leksik ne čini osnovnu gramatičku strukturu jezika i stoga što je to najfluidnija jezična razina s obzirom na unos inojezičnih elemenata. Temeljni korpus čine pisani tekstovi govornika različitih generacija nastali u 21. stoljeću te bilješke iz svakodnevnoga govora. Oni se uspoređuju sa stanjem opisanim u jeziku govornika 20. stoljeća, kontekstualiziraju se u situaciju u susjednim sjeverozapadnim čakavskim govorima i predviđa se budući razvoj.

Jezične su mijene imanentne svakome jeziku ili govoru, neizostavan su čimbenik jezične povijesti i nemaju nikakvu vrijednosnu odrednicu, u smislu unapređenja ili kvarenja jezika. Nužno ih je prihvatiti kao dio prirodnoga tijeka razvoja jezika. Jezičnim se mijenama pojedini jezik ili govor ne narušavaju, one su tek promjena do koje ne dolazi isključivo zbog utjecaja standardnoga jezika ili stranih jezika kao što se to obično misli. One su odraz mnogih čimbenika koji djeluju na jezik i ne predstavljaju gubitak identiteta pojedina jezika ili govora. R. Matasović (2008: 34) o jezičnim mijenama kaže: "Kao što je ljudsko tijelo u starosti ono isto s kojim se rađamo kao novorođenčad, premda izgrađeno većinom od posve različitih stanica, tako i jezik nosilac jedne pisane kulture može kroz povijest ostati isti, čak i ako mu se postupno mijenjaju bitni sastavni elementi. Kontinuitet u razvitku ono je što oboma

daje identitet.” Mijene su u jeziku potaknute izvanjezičnim ili unutarjezičnim razlozima. Izvanjezični su razlozi oni koji dolaze izvana, potaknuti primjerice znanstvenim i tehnološkim napretkom ili utjecajem drugih jezika, dok su unutarjezični razlozi posljedica “unutarjezične dijalektike jezičnoga razvoja, unutarjnega jedinstva proturječja” (Samardžija 2002: 13 prema Schippan 1992: 242). Unutarjezični su razlozi oni koji omogućuju razvoj pojedinoga jezika sukladno pravilima koja su u njemu već sadržana te do mijena potaknutih izvanjezičnim razlozima najčešće dolazi ako su u dubinskoj strukturi jezika stvoreni određeni preduvjeti za to.¹ Jezična ekonomija i težnja simetriji sustava mehanizmi su koji najčešće pokreću jezične promjene, kao i utjecaji adstrata, primjerice standardnoga jezika (Ćurković – Vukša 2011: 113). W. Labov (1994: 78, 20–26, 35–38) razlikuje promjene odozgo (*changes from above*) koje dolaze iz drugih govora koji se smatraju prestižnima te promjene odozdo (*changes from below*) koje bez svjesnosti govornika o tome iz mjesnih ulaze u prestižni govor.

U hrvatskoj i stranoj literaturi za taj jezični fenomen postoji više termina: jezična promjena, jezična mijena, jezična inovacija. Premda se obično koriste u istom kontekstu, smatramo da oni nisu istoznačni. Termini *jezična promjena* i *jezična mijena* istoznačni su i odnose se na sve mijene koje se u sustavu događaju, neovisno o razlozima koji ih pokreću. U anglosaksonskoj literaturi u istom je značenju uvriježen termin *language change*. Za razliku od toga, termin *jezična inovacija*² odnosi se samo na mijene uzrokovane unutarjezičnim razlozima. *Jezične inovacije* sukcesivne su i sustavne, a jednom kada nastupe one su ireverzibilne te postaju stalnim obilježjem sustava. Za razliku od njih *jezične promjene/mijene* mogu biti i reverzibilne, poput primjerice revitalizacije određenih leksičkih slojeva u novim društvenim okolnostima. S obzirom na istaknutu terminološku distinkciju, u ovom će se radu koristiti termin *jezična*

1 Navedenu je tezu moguće poduprijeti primjerom razvoja i statusa glasa *dʲ* u grobničkom govoru (jednako je i u glavnini ostalih čakavskih govora). Naime, taj glas nije dio primarnoga inventara grobničkoga. Pozicija koja je u štokavskom i dijelu kajkavskoga dala *ž* skupina je *dj*, a ona je u čakavskom dala *j* pa se ovjeravaju primjeri *meja*, *slaja*, *mlaja* i sl. Nedvojbeno je međutim da se u suvremenom grobničkom danas čuje i *dʲ*. No, u samoj je dubinskoj strukturi grobničkoga govora stvorena mogućnost ostvaraja toga glasa jer bezvučni *ć* nema u grobničkom svoga parnjaka.

Usto, grobnički se *dʲ* artikulacijski razlikuje od standardnojezičnoga i on je po stupnju palatalnosti/meškoće jednak glasu *ř*. Dakle, da u grobničkom idiomu nisu stvoreni uvjeti da taj glas bude primljen u sustav, on ne bi bio primljen.

Slično je i s ostalim značajkama.

² Sâm termin *inovacija* konotira na nešto pozitivno i napredno, što je u suprotnosti s poimanjem jezičnih mijena u osviještenih govornika nekoga idioma. Ti su govornici čuvari jezične i kulturne baštine neke sredine koji bilo kakve promjene doživljavaju negativnima i stubokom ih odbijaju.

mijena, ponajprije stoga što su mijene u suvremenom grobničkom govoru mahom potaknute izvana.

U povijesti svakoga jezika mogu se pratiti razdoblja obilježena mnoštvom mijena te ona u kojima mijena nije bilo u velikoj mjeri. Danas su one sve intenzivnije, osobito na leksičkoj razini, ali su primjetne i na drugim jezičnim razinama. Na promjene u jeziku utječe i civilizacijski razvoj – “procvatom školstva i učestalim dnevnim migracijama pojačani su inodijalekatski susreti koji utječu na pojedine mjesne govore” (Ćurković – Vukša 2011: 119). Proučavanjem povijesnih mijena u jeziku na općoj ili konkretnoj razini bavi se povijesna lingvistika (Campbell 2013: 12). Povijesna je lingvistika dio genetske lingvistike, u posljednje vrijeme sve istraženije grane lingvistike. Jezične mijene imaju veliku važnost unutar poredbene lingvistike pa se tako izdvaja i pojam izoglosa, jezičnih promjena koje su se proširile do određene granice i koje dijele ili razlikuju dva ili više jezika ili dijalekata (Kapović 2008: 127). Poredbena lingvistika jezičnim mijenama pristupa razlikujući pojmove dijakronijske stabilnosti i arealne difuznosti. Pojedina jezična obilježja imaju veliku dijakronijsku stabilnost i za njih je mala vjerojatnost da će ih jezik s vremenom izgubiti, dok arealna difuznost označava vjerojatnost da će neki jezik preuzeti obilježje drugoga jezika s kojim je u stalnom i intenzivnom dodiru (Matasović 2001: 62). Prema D. Brozoviću (2004: 2–3) glavni dio dijalektologije pripada genetskoj lingvistici. Dijalektologija se kao dio genetske lingvistike proučava od konkretnoga mjesnoga govora prema sve višim apstraktnim idiomima pri čemu je najviša apstrakcija sâm jezik. Mijenama unutar povijesne lingvistike bavi se disciplina koja se naziva povijesna ili dijakronijska dijalektologija. M. Moguš (1995: 11) opravdano smatra da se dijalektologija bavi genezom i kada opisuje suvremeni govor pa se tako pri opisu mnogih punktova iste jedinice često interpretiraju kao dio suvremenoga stanja, odnosno sinkronijski, ali i kao rezultat povijesnoga razvoja (dijakronijski). Tu će njegovu tezu potvrditi i naše istraživanje. I. Lukežić (2012: 5) za vlastiti koncept povijesti hrvatskih organskih idioma u knjizi *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija* kaže da “proizlazi iz pristupa dijalektologiji kao prvovrsno jezičnopovijesnoj disciplini, zauzetoj sinkronim jezičnim činjenicama koje kao jezični znakovi uvijek svjedoče o dijakroniji” (2012: 5).

S obzirom na veličinu i bogatstvo korpusa za istraživanja, povijesna je dijalektologija u nas još uvijek slabo istražena disciplina, uz izuzeće velikih sintetskih monografija (Moguš 2010; Lukežić 2012; 2015). Primarni izvori podataka pohranjeni su s jedne strane u izrazitoj raznovrsnosti još uvijek dobro očuvanih hrvatskih organskih idioma te u brojnim tekstovima iz kojih se u većoj ili manjoj mjeri uz izuzetan metodološki oprez mogu ekscerpirati dijalektološki podatci. Razlozi tomu vjerojatno leže u nastojanju da se popiše i

opiše trenutno stanje na terenu, što jest akutna potreba. Opravdanost ekscerp-cije, a potom i interpretacije dijalektoloških podataka iz pisanih tekstova, os-obito onih kojima je pridijevan atribut *umjetničkih* ili *književnih*, priječio je prevladavajući metodološki postulat da zbog fiktivnosti i artificijelnosti tih tekstova njihov jezik nije odgovarajući za takvu analizu. Mlađe generacije istraživača sve češće opažaju disproporciju između onoga što je opisano u starijim radovima i onoga što zateknu na terenu, kao i odstupanja u jeziku govornika različitih generacija. Taj prostor otvara posve novu dimenziju istraživačkoga rada. Različitim segmentima mijena u čakavskim govorima tako se danas bave I. Lukežić – S. Zubčić (2006); A. Celinić – M. Menac-Mihalić (2009); M. Bašić (2013; 2015a; 2015b); D. Ćurković (2011); D. Ćurković – P. Vukša (2011) i dr. Glavina hrvatskih dijalektologa u svojim radovima bilježi odstupanja od prethodno opisanoga stanja u literaturi pa svi ti radovi imaju nužno i dodatnu dimenziju. Fenomenom jezičnih promjena u suvremenim pisanim tekstovima posebno se bavila D. Jutronic (2010 – ondje je pridana bibliografija njezinih radova na tu temu), dok je I. Lukežić metodološki obrazložila relevantnost starije pisane građe za povijesnu dijalektologiju i tu svoju tezu ovjerila na materijalu iz grobničke pisane građe 16. i 17. st.³ (Lukežić 2005a; 2005b). Potonja dva rada osobito su bitna za temu ovoga rada.

Više je činjenica bilo poticajno za nastanak ovoga rada. Ponajprije činjenica da je grobnički govor potpuno opisan na sinkronijskoj razini, ali i da su započeta povijesna dijalektološka istraživanja na starijoj pisanoj građi. Druga motivirajuća činjenica potreba je sustavnijih istraživanja toga tipa, a treća,

³ U studiji naslovljenoj *Jezik grobničke brašćinske knjige (16. i 17. stoljeće) kao dijalektološki predložak* I. Lukežić ponudila je sedam morfoloških značajki za koje utvrđuje da su bile i činjenicom onodobnoga, šesnaeststoljetnoga i sedamnaeststoljetnoga govora Grobničana. Mada se radi o razdoblju starijem od onoga koje nas ovdje zanima, ipak će se prikazati osnovne jezične značajke, među inim i zato da se pokaže kako su jezične mijene prative i neizbježne. Radi se o sljedećim značajkama:

- G jd. i NAV mn. imenica ž. r. koji danas u grobničkom ima morfem *-e* (*od moje sestre, z moje kuće*) bio je u razdoblju 16. i 17. st. u previranju pa je poštovano pravilo o palatalnosti, ali je s protokom vremena sve rjeđi bio morfem *-i*, a sve češći *-e* pa I. Lukežić pretpostavlja da je do konca 17. st. u grobničkom ugaslo starojezično pravilo o palatalnim i nepalatalnim alomorfima u toj deklinaciji.
- A mn. m. r. danas je u grobničkom *-i* (*Vidin naši voli/stoli/deški*), a u ishodišnom je jeziku bilo pravilo da na osnove koje završavaju palatalom ide morfem *-e*, dok na one koje završavaju nepalatalom ide *-i*. Danas je prevladao nepalatalni *-i*, no u 16. i 17. st. još se u grobničkom dobro čuvala stara značajka, a inovativni procesi još nisu bili ni počeli.
- L jd. m. i sr. r. danas je *-u* (*va gradu, va selu*), u 16. i 17. st. još je bio stariji morfem *-i* (*na ton stoli*), a mijene u toj izoglosi nisu ni započele.
- I jd. ž. r. imao je u 16. i 17. st. samo nastavak *-u*, dakle današnji nastavak *-un* novijega je datuma od 17. st.
- G mn. stanje podudarno s današnjim.

ali ne i najmanje važna, proizlazi iz prirode publikacije u kojoj se ovaj članak objavljuje. Naime, ovaj je broj *Hrvatskoga dijalektološkoga zbornika* posvećen akademiku Milanu Mogušu koji je s temom ovoga rada najmanje dvostruko povezan: kao jedan od pionira povijesne dijalektologije hrvatskoga jezika,⁴ ali i kao mentor magistarskoj radnji Ive Lukežić *Govor Donjega Jelenja*, prvom cjelovitom znanstvenom opisu grobničkoga govora, od kojega kreću sva buduća brojna istraživanja.

Cilj je ovoga rada popisati, opisati i analizirati jezične mijene u suvremenom grobničkom govoru na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini. Pojedine su jezične razine podložnije mijenama, što će dokazati i analiza podataka prikupljenih istraživanjem. Premda su najbrojnije mijene zabilježene na leksičkoj razini,⁵ ona je ovdje namjerno izostavljena iz razloga što leksik ne čini osnovnu gramatičku strukturu jezika i stoga što je to najfluidnija jezična razina s obzirom na unos inojezičnih značajki i unutarnju dinamiku. Temeljni korpus čine pisani tekstovi govornika različitih generacija nastali u 21. stoljeću te bilješke iz svakodnevnoga govora. Oni se uspoređuju sa stanjem opisanim u jeziku govornika 20. stoljeća,⁶ kontekstualiziraju se u situaciju u susjednim sjeverozapadnim čakavskim govorima i predviđa se budući razvoj.

Korpus za ovo istraživanje, osim vlastitih opservacija o promjenama u govoru, činili su tekstovi djece učenika obiju grobničkih osnovnih škola objavljeni u zbornicima *Čakavčiči pul Ronjgih* (br. 11, 14, 15, 16, 19)⁷ i zborniku *Kako ča zvoní va Žminje* za 2009. te u školskom časopisu OŠ Jelenje Dražice znakovita i sjajna naziva *Ĵedra* 2010, 2012, 2015.⁸ Novinarski list OŠ Čavle izlazi u kontinuitetu od 1999. godine i zove se *Malin*. Za potrebe ovoga istraživanja pregledan je broj za 2011. i 2013. godinu.⁹ Evidentna je razlika u koncepci-

⁴ Svakako ovdje valja istaknuti da je akademik Milan Moguš uredio 9. broj *Hrvatskoga dijalektološkoga zbornika* posvećen upravo povijesnoj dijalektologiji i objavio u njemu 1995. svoj programatski članak *O problemima naše povijesne dijalektologije*.

⁵ Usto, 2006. godine I. Lukežić i S. Zubčić objavile su rad o promjenama grobničkoga govora na leksičkoj razini, ali u odnosu na situaciju u leksiku 16. i 17. stoljeća.

⁶ Usporedno promatranje starijih i novijih sustava omogućuje promatranje jezičnih promjena dok se one odvijaju te upućuje na potencijalne slabe točke u sustavima mjesnih govora (Ćurković – Vukša 2011: 120).

⁷ Građa iz navedenih publikacija označit će se tako što će se najprije donijeti broj knjige, a potom broj stranice na kojoj je pojava potvrđena, npr. 15, 27.

⁸ Građa iz navedenih publikacija označit će se tako što će se najprije donijeti kratica J koja označava naslov časopisa, potom godina izdanja te broj stranice na kojoj je pojava potvrđena, npr. J 2015, 27.

⁹ Građa iz navedenih publikacija označit će se tako što će se najprije donijeti kratica M koja označava naslov časopisa, potom godina izdanja te broj stranice na kojoj je pojava potvrđena, npr. M 2011, 27. S obzirom na to da je godište 2013. objavljeno samo u digitalnom obliku, neće se navoditi broj stranica. To se godište lista može pregledati na internetskoj strani-

jama tih dvaju listova, pa dok u listu *Jedra* prevladavaju učenički uradci na grobničkoj čakavštini, u listu *Malin* njih je znatno manje. Razlog tomu svakako leži u činjenici što OŠ Čavle broji više učenika koji su znatno heterogeniji po podrijetlu jer Općinu naseljava sve veći broj nedomicilnoga stanovništva. Na području Općine Jelenje ta je tendencija slabija, a djeca koja pohađaju OŠ Jelenje Dražice uglavnom su Grobničani po podrijetlu i u svakodnevnoj se komunikaciji najvećma sporazumijevaju grobničkim govorom. U obama se školskim listovima analizira jezik literarnih proznih i poetskih tekstova koje su pisala djeca pod mentorstvom svojih nastavnika pa su oni vjerojatno bili jezično pročišćeni, lektorirani, no usprkos tomu, evidentne su promjene. Kao korpus za istraživanje koriste se i dijelovi općinskoga glasila Općine Čavle *Gmajna* za 2006. i 2007. godinu.¹⁰ Odabrana su ta dva godišta jer su u njima tekstovi na grobničkoj čakavštini najbrojniji, a u kasnijim brojevima na tom idiomu pišu uglavnom iste osobe¹¹ s jednakim jezičnim tipom pa kvantiteta ne bi donijela nikakvih dodatnih razlikovnih rezultata. Općina Jelenje druga je općina u kojoj se govori grobničkom čakavštinom i ona objavljuje glasilo *Jelenske novine* u kojemu nema tekstova na čakavštini, stoga nije uzeta kao korpus za istraživanje. 2012. godine objavljen je i list *Metujić* dječjega vrtića Grobnički tići iz Podhuma u kojemu su odgojiteljice zapisivale iskaze djece pa su probrani oni čakavski i stečen je uvid u govor predškolske djece.

Odabirom toga korpusa obuhvaćene su dvije jezične realizacije, govorenje i pisanje, pa će se u analizi pozornost posvetiti i mogućim odstupanjima.¹² Usto, takvim se probirom korpusa pokušao dobiti detaljniji uvid u potencijalne razlike u govoru različitih generacija. Pisanim tekstovima obuhvaćena su predškolska i osnovnoškolska djeca te odrasli i u njihovu se diskursu očekuje razlika, dok se na području govorne realizacije istražuje jezik svih generacija. Budući da ovo nije klasično sociolingvističko istraživanje niti rad ima pretenziju statističke obrade podataka, pojam *generacija* nije određen posve precizno u smislu godina života, već se govornici dijele na pripadnike mlađe, srednje i starije generacije, a po potrebi se ukazuje i na najstariju skupinu govornika. Takva se diferencijacija pokazala posve funkcionalnom u ovom istraživanju jer upućuje na razlike i pomake.

---

ci: <http://malin.byethost6.com/?p=1407>.

¹⁰ Građa iz navedenih publikacija označit će se tako što će se najprije donijeti kratica G, zatim broj lista i godina te broj stranice na kojoj je pojava potvrđena, npr. G 8/2007, 27.

¹¹ Autori najvećega broja članaka su Dražen Herljević, Robert Zaharija i Vlasta Juretić.

¹² Odstupanja od uzusa u pisanim uradcima učenika moguća su i očekivana zbog jezičnih i stilskih sugestija njihovih nastavnika. Osim toga, u teorijskoj literaturi (Kalogjera 1992), ali i na konkretnim primjerima (Bašić 2015a: 489) opisana je pojava dodatne arhaizacije pisanoga izraza uopće. Mogući je razlog tomu što izvorni govornici preferiraju arhaične oblike nad inovativnijima.

Kao kontrolni korpus, dakle onaj s kojim se istraživani korpus uspoređuje s ciljem utvrđivanja razlika, uzeta je monografija *Grobnički govor 20. stoljeća* te vlastite opservacije o grobničkom govoru iseljenika, riječ je o iseljenicima u Francusku koji ondje borave od šezdesetih godina 20. stoljeća.

1. Fonologija

Fonološka jezična razina bavi se proučavanjem glasova i suprasegmentnih elemenata, odnosno naglasnih jedinica. Fonološka je razina inače najzastavorenija i vrlo nesklona promjenama. U grobničkom govoru nisu zabilježene mijene u vokalskom sustavu. Možda valja tek spomenuti da od vrlo arhaične čakavske značajke prijelaza prednjega nazala u *a* iza *j*, *č*, *ž* danas u grobničkom opstaje još samo primjer *jašmik*, dok je primjer *zajik* arhaičan i oblik *ga* je *jezik* gotovo potisnuo, a to je pojava zabilježena u glavnini čakavskih govora.

Na konsonantskoj je razini mijena nešto više i svode se na sve veći broj leksema s fonemom d^{13} (*rodendan*, *rodēnji*, *dak*, *dogadžaj* G 2/2006, 20; G 7/2007, 19, *izvodāči* G 5/2007, 7; G 5/2007, 21) koji su primljeni iz standardnoga jezika. U primjerima u kojima se provodi primarna ili sekundarna jotacija (*preja*, *slaja*, *mlaja* i sl.) sustavno se čuva *j*-refleks i u govoru, i u analiziranoj pisanoj građi.

Druga je značajka potisnuće stare praslavenske skupine *čr* i njezino zamjenjivanje skupinom *cr* (*crn* umjesto *črn*, *crv* umjesto *črv*, *crven* umjesto *črjen* i dr.). Ta je pojava opservirana osobito u govoru mladih, no u cijelom analiziranom pisanom korpusu sustavno se bilježe primjeri sa skupinom *čr*. Takva diskrepancija među jezičnim realizacijama nije rijetkost. Naime, zbog svijesti o tome da pisani tekstovi ostaju i da im se čitatelji mogu višekratno vraćati, pisci tih tekstova pozornije brinu o jeziku te držeći vrijednim ono što doživljavaju jezikom svojih baka, ciljano rabe i one konstrukcije koje ne koriste u svakodnevici. Ta je pojava opisana i na drugim jezičnim značajkama te u drugim govorima (Bašić 2015a).

I dok ovdje spomenute mijene u govoru primjenjuju uglavnom mlađi govornici, valja posebno istaknuti status glasa γ koji u grobničkom nikad nije imao status fonema jer je bio inačica fonema $/g/$, a misli se na spirantizaciju toga velara u primjerima tipa *γrozje*, *γrabit*, *γrdo*, *dobreγa*, *γlava* i sl. Danas je ta značajka očuvana još samo u najstarijih govornika, dok je govornici srednje i mlađe generacije više ne izgovaraju, dapače i ne opserviraju je kao značajku vlastita idioma. U govoru iseljenika taj se glas još uvijek dobro čuva i češći je no u govornika iste dobi koji su u domicilu.

¹³ O statusu toga glasa u čakavskim ekavskim govorima vidi u Bašić 2015a.

Brojnije su promjene opservirane u grupi primjera koji se odnose na status sonanta *v* u početnom položaju imenica i zamjenica. Naime, u grobničkom je govoru inicijalno *və-* reducirano pa su zabilježeni primjeri *dovac* (< *vədovac*), *dovica* (< *vədovica*), *nuk* (< *və nuk*), *torak* (< *və torak*). Nedvojbeno pod utjecajem standardnoga jezika glavnina govornika danas rabi te i slične imenice s prefiksom *u* (*udovac*, *udovica*, *mnuk/vnuk*, *utorak*). Do spomenute je redukcije *və-* dolazilo i u oblicima zamjenica sa značenjem ‘sav, sva, sve’ koji su glasili *vas*, *sa*, *so*, a i svi su oblici imali osnovu *s-* (*saki*, *sakon*, *sih*, *sin* i sl.). Suvremeni govornici, osobito oni mlađe generacije, češće rabe oblike u kojima dolazi do metateze skupine *vs-* nastale nakon redukcije poluglasa (*sav*, *svi*, *svih*, *svimi*, *svin* i sl.). Ta je pojava često opservirana u govornom jeziku, dok je u pisanoj građi vrlo rijetka (*na sav glas* 15, 197).

Kao izuzetno arhaične značajke mlađi govornici grobničkoga smatraju primjere s brojnim asimilacijama kojih je danas u govoru sve manje pa je tako *Sušak* umjesto *Šušak*, *čizme*, a ne *čižme*, *sušilo* umjesto *šušilo* i dr. Gotovo su u potpunosti nestale disimilacije likvida koje su nekoć bile sustavne pa je danas *srebro*, a ne *slebro*, *rebro*, a ne *lebro* i gotovo potpuno zaboravljeni primjeri *flizura* ili *molnar*. U analiziranoj je građi sustavno potvrđen samo primjer *lumbrela* mada imamo i jednu potvrdu leksema *rumbrelun* J 2012, 18. Ni u uradcima, ali ni u govoru djece nema više asimilacija *s* i *š* te *z* i *ž* i ovjereni su primjeri *šesnajst let* M 2013 i *Sušicu* J 2015, 15. Budući da se ne radi o frekventnim primjerima, nije moguće izvoditi nikakav valjan kvantitativni zaključak, ali činjenica je da se u pisanim uradcima odraslih potvrđuju alternacije pa nalazimo *čižme* G 2/2006, 20, a u drugoga autora *šezdeset* G 8/2007, 7.

U grobničkom govoru, kao i u većini čakavskih govora, dolazi do slabljenja šumnika (Moguš 1977: 84–90). Budući da se radi o mijeni izazvanoj fonetskim razlozima, u govoru govornika svih generacija grobničkoga govora ta se pojava još uvijek najvećma provodi. Međutim, u pisanju se nerijetko fiksira stanje bliže etimološkom. Tako je zabilježeno: *točkice* 19, 181; *grobnička* 19, 197; 17, 39 i dr.; *rički* 19, 202; *kačke* J 2015, 19; *dečko* J 2012, 19; ali i *toškicu* J 2015, 4; *podkilavške* 19, 2001. U jednoj učeničkoj pjesmi alterniraju oba ostvaraja: *Grobniško poje*, ali *Grobničke alpe* 19, 186.

Rijetki su i primjeri s intervokalnim *v* kojim se priječio slijed od dvaju vokala koji je nekoć bio netipičan, a danas je pod utjecajem primljenica mnogo običniji. Rijetki će stoga danas reći *avuto*, *kakava*, *pavuk* ili *pavučija*, *kavul*. Sustavno je potvrđena osnova *aut-* u velikom broju potvrda u svim analiziranim publikacijama. Jedini primjer u kojemu se taj glas čuva jest oblik glagola *mjavče* (< *mjavuče*) M 2013; J 2012, 14.

Ni jedna od ovdje spomenutih mijena nije međutim u potpunosti provedena, a najbliža je koncu pojava spirantiziranoga γ . Međutim, činjenica je da će sve započete promjene u dogledno vrijeme biti i dovršene.

Na akcenatskoj razini nema promjena u inventaru i distribuciji naglasnih jedinica. U grobničkom su govoru tri naglasaka, kratki, dugi silazni i zavinuti naglasak, a zavinuti se naglasak ne ostvaruje u dočetnom slogu u riječi. Promjene su zabilježene u artikulaciji nenaglašenih duljina koje se u grobničkom mogu ostvarivati ispred i iza naglasaka po čemu grobnički govor ulazi u grupu najarhaičnijih sustava. Prema istraživanjima K. Langstona (2006: 34) u čakavskim, osobito sjevernočakavskim govorima, dužina nenaglašene duljine ovisi o njezinu mjestu u odnosu na naglašeni vokal te o prisutnosti drugih dugih vokala u riječi. U dijelu je istraživanih govora (primjerice u govoru Novoga Vinodolskoga), prednaglasna duljina artikulacijski duža od zanaglasne, a isto je prema autoricama ovoga istraživanja i u grobničkom govoru. U suvremenom je grobničkom govoru evidentirano skraćivanje trajanja zanaglasnih duljina i to u svim morfološkim kategorijama. Ta je promjena osobito istaknuta uspoređujući se suvremeni govor s govorom iseljenika koji su od kuće sa sobom ponijeli svoj govor kakav je onda bio i u novom ga mjestu življenja konzervirali. Zbog neizloženosti standardnom jeziku taj je govor konzerviran i stoga sjajan izvor za komparaciju. U govoru je grobničkih iseljenika artikulacija zanaglasne duljine mnogo dulja. To samo znači da je i na tom polju grobnički govor u previranju i da se u daljoj budućnosti može očekivati dokinuće opreke po kvantiteti u slogu iza naglašenoga, što se već dogodilo u brojnim čakavskim govorima, primjerice u središnjim istarskim govorima (Kalsbeek 1998: 38).

Mada je u grobničkom govoru očuvano staro akcenatsko stanje (Zubčić 2001: 248) koje inventarom, distribucijom i tipologijom nije znatnije izmijenjeno u odnosu na polazišni starohrvatski akcenatski sustav (Lukežić 2012: 117), u posljednje su vrijeme opservirane i neke mijene u akcenatskoj tipologiji. Najzamjetnija je i vrlo frekventna retrakcija kratkoga naglasaka s nastavka na osnovu u L jd. imenica muškoga roda *c*-tipa gdje bismo očekivali *va hlāđù, na nosù, na leđù, po korāku*, a sve se češće realizira *va hlāđu, na nòsu, na lèdu, po kòrāku*. Pojava je svakako motivirana nastojanjem za paradigmatičkim ujednačavanjem, a zahvatila je osim grobničkoga i veliku većinu sjeverozapadnih čakavskih govora (Zubčić 2010: 168). I druga mijena zahvaća imenice *c*-tipa i to one ženskoga roda koje su u A jd., N, A mn. imale naglasak na vokalu osnove, dok je u ostalim oblicima, silina na vokalu nastavka. Sve se češće, osobito u govoru djece i mladih i u spomenutim oblicima silina realizira na vokalu nastavka (A jd. *nogù* prema starijemu *nògu*; N mn. *nogè* prema *nòge*). I ta je pojava posljedica nastojanja za (unutar)paradigmatičkim ujednačenjem.

Starije od navedenih mijena one su koje nerijetko provode i stariji govornici, a odnose se na međuparadigmatsko ujednačavanje, tj. imenice koje su izvorno pripadale *a*-tipu i imale su stalno mjesto naglaska na nastavku, počinju prelaziti u *b*-tip. Tako se imenica *zùbār*, G jd. *zùbara* sve češće čuje kao *zùbâr* (< *zùbâr* < *zùbārà*), G jd. *zùbārà* ili *smîh*, G jd. *smîhà* prema starijemu *smîha*.¹⁴ Na temelju je ovih tendencija evidentno da u grobničkom govoru (ali i brojnim drugima) dolazi do unutarparadigmatskoga ujednačavanja u imenica *c*-tipa te do međuparadigmatskoga ujednačavanja *a*- i *b*-tipa. Vrlo je vjerovatno da će *c*-tip imenica uskoro biti ujednačen s *a*-tipom u imenica muškoga roda i s *b*-tipom imenica ženskoga roda. Dakle, imat će istu sudbinu koju su već doživjele imenice srednjega roda prešavši u *a*-tip (*vrîme*, N mn. *vrîmena/vrîmèna*) ili u *b*-tip (*selò*, Nmn. *selà*).

Opisane akcenatske mijene posljedica su unutarjezičnih promjena, tendencije za paradigmatskim ujednačavanjem mjesta naglaska, a potvrđene su i u drugim sjeverozapadnim čakavskim govorima.

2. Morfologija

2.1. Imenice

Morfološki je sustav imenica u grobničkom govoru arhaičan, a najbolji su pokazatelj gramatički morfemi G,¹⁵ D, L, I mn. koji najvećma kontinuiraju ishodišnojezično stanje. Prema Lukežić – Zubčić (2007: 30–39):

	m. r.	sr. r.	ž. r.
D mn.	<i>-on/-en</i>	<i>-on/-en</i>	<i>-an</i>
L mn.	<i>-ih</i>	<i>-ih</i>	<i>-ah</i>
I mn.	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-ami</i>

U suvremenom grobničkom govoru u mlađe generacije govornika postupno, ali sustavno dolazi do ujednačavanja tih triju oblika na morfem *-imi* u imenica m. i sr. r. te na morfem *-ami* u imenica ž. r.¹⁶ Ta je mijena potvrđena i u govoru djece i mladih te u analiziranim pisanim uradcima djece:

¹⁴ Potonje bilježe Hamm – Hraste – Guberina (1956: 106) za govor Suska, a na temelju primjera toga tipa razvila se teza o postojanju *d*-akcenatskoga tipa. Tezu su postavili pripadnici moskovske akcentološke škole, a K. Langston (2007) pokazao je da je materijal iz čakavskih govora ne potvrđuje.

¹⁵ U G mn. imenica svih triju rodova dobro se čuvaju stari morfemi (nulti u imenica ženskoga i srednjega roda te *-ih* u m. r.) samo je u jednom primjeru zabilježeno: z čuda grobničkih *mestih* J 2010, 20.

¹⁶ Zabilježena je i jedna potvrda morfema *-ima* u L mn. (plovil po *morima* 18, 178). Budući da se taj oblik neće čuti u spontanom govoru, ovdje se ne smatra mijenom već pogreškom.

D mn.: m. r.: ... *judimi* hrabrost je dal 17, 173, ali *duhimi* ni bilo niš J 2015, 14, ni dat ostrški *prascimi* J 2015, 21; ž. r.: važno j bilo jutro rano *svojimi gospami* 17, 184, ali i: ni to *maškaran* ne smeta (19, 200), tancat i kantat *juden* 19, 202.

L mn.: sr. r.: po *pojimi* J 2015, 14; ž. r.: ... a ja san već na *nogami* bila 14, 143, na *nogami* J 2010, 25, celi dan smo bile na *nogami* 14, 143, a na *nogami* vele papuče 19, 182, pohajat po *kućami* 19, 201, va *svojimi kućicama* 18, 175, ali i: po *skalaha* tečen 19, 198, pohajat po *kućah* 19, 200, va *Dražicah* 19, 201, va *Lukežih* J 2010, 20, na *nogah* J 2010, 25, po *selih* J 2010, 25.

I mn.: m. r.: ... a da se ne govori o *političarima* 15, 182, z *prijateljima* san storila ... 15, 185, z *soldimi* se plati 19, 201, maškarat se s *prijateljima* J 2010, 25; sr. r.: ovisno o *letimi* M 2013, ali i: z *mojimi prijatelji* M 2013.

Premda su ovdje izdvojeni primjeri sa sinkretiziranim ostvarajima, u analiziranoj se građi pojavljuju i oblici sa starijim morfemima, no njihov je broj manji. Toponimi češće dolaze s arhaičnim morfemima.

U analiziranom korpusu pisanoga diskursa odraslih te u govoru srednje i starije generacije sinkretizam oblika D, L, I mn. rijedak je ili neznan: D mn. veselili smo se *goston* G 3/2007, 19; L mn. na *nogah* G 8/2007, 7; I mn. igral san se s *prijatelji* G 1/2006, 22; z našimi *nonići* G 1/2006, 22 i dr.

Različiti ostvaraji u djece i pripadnika mlađe generacije, s jedne, te srednje i starije generacije govornika s druge strane, jasno upućuju na to da se u ovom trenutku povijesnoga razvoja događa određena jezična mijena koja će okončati u onom trenutku kada svi govornici kao neutralne prihvate sinkretizirane oblike. Zasad još stariji govornici grobničkoga govora ne prihvataju tu značajku i ocjenjuju je pogreškom. Usprkos tomu evidentno je da je u grobničkom govoru u tijeku postupak zamjene kakav su prošli ili prolaze i mnogi drugi sjeverozapadni čakavski govori poput grobničkom govoru s istoka i jugoistoka susjedni govori trsatsko-bakarskoga tipa (Lukežić 1996: 95–101), uključujući i crikvenički govor (Bašić 2015b).

Ta je pojava nedvojbeno potaknuta jednakim, sinkretičnim procesima u standardnom jeziku, a konačan je kraj puta potpuno izjednačavanje svih triju oblika na novi gramatički morfem.

2.2. Osobne zamjenice

U deklinaciji osobnih zamjenica *mi* i *vi*, pod utjecajem istoga ujednačavanja u imenskoj i zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji dolazi i do promjena. Najstarije je jezično stanje je (Lukežić – Zubčić 2007: 39):

D mn.	Daj <i>nan</i> jist.	Hvala <i>van</i> .
L mn.	Va <i>nas</i> je se kuhalo.	Grdo su povedali o <i>vas</i> .
I mn.	S <i>nami</i> su delali.	Povedali smo s <i>vami</i> .

Zbog specifičnosti odnosa između D i L prvi se u popisu ovih triju padeža našao stari lokativni oblik *nas* i *vas* koji se počeo izjednačavati s dativnim oblikom. Tako su već u srednje generacije govornika prevladavajući ovi oblici:

D mn.	Daj <i>nan</i> jist.	Hvala <i>van</i> .
L mn.	Va <i>nan</i> je se kuhalo.	Grdo su povedali o <i>van</i> .
I mn.	S <i>nami</i> su delali.	Povedali smo s <i>vami</i> .

Time već započeto ujednačavanje proširilo se pod utjecajem imeničke deklinacije i na ostale oblike pa će gotovo apsolutna većina djece i govornika mlađe generacije rabiti sinkretizirane oblike *nami* i *vami*.

D mn.	Daj <i>nami</i> jist.	Hvala <i>vami</i> .
L mn.	Va <i>nami</i> j se kuhalo.	Grdo su povedali o <i>vami</i> .
I mn.	S <i>nami</i> su delali.	Povedali smo s <i>vami</i> .

U analiziranom korpusu nije bilo potvrda za ovu pojavu. Ovjerena je samo jedna pojavnica za D mn. i ona ima stariji oblik: najlipiji su *nan* 19, 197. Međutim, u govornom su diskursu ti oblici frekventni i jasna je međugeneracijska polarizacija: djeca i mlađi govornici gotovo apsolutno rabe sinkretizirani oblik, u govornika srednje generacije potvrđuje se tip s izjednačavanjem D i L, dok pripadnici starije generacije rabe različite oblike u svim trima padežima.

2.3. Pridjevsko-zamjenička deklinacija

2.3.1. Odnos D, L, I mn.

Slična je tendencija u odnosu između D, L, I mn. zamijećena i u pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji. Tako će govornici grobničkoga govora srednje i starije generacije u D mn. imati *-in* (dat jist *našim/lipin* kozan, u L mn. *-ih* (na *naših/lipih* kozah), I mn. *-imi* (s *našimi/lipimi* kozami) (Lukežić – Zubčić 2007: 41). U djece i mlađih govornika uobičajen je morfem *-imi* za sva tri padeža. Razlozi i posljedice jednaki su onima opisanim u ulomku o imenicama.

Mada su potvrde u govornom diskursu mnogo brojnije, nešto je pojavnica u D mn. popisano i u pisanom korpusu: *a ja simi njimi rečen ma baš; njimi niš ni falelo* 19, 202; *misli da simi smetaju* J 2015, 16; *komać san čekal da to simi rečen* M 2013.

2.3.2. L jd. m. i sr. r.

No, u ovoj je deklinaciji zabilježena alternacija i u paradigmi jednine. Naime, u L jd. m. i sr. r. stare zamjeničke deklinacije u starohrvatskom jeziku bio je gramatički morfem *-om* koji se dodavao nepalatalnim i *-em* palatalnim osnovama (Lukežić 2015: 222, 224). Tijekom 14. i 15. stoljeća dolazi do prekla-

panja zamjениčke i pridjevske deklinacije i do oblikovanja jedinstvene pridjevsko-zamjениčke deklinacije po kojoj su se sklanjali određeni pridjevi i nelične zamjenice. Prema Lukežić (2015: 243) na koncu srednjojezičnoga razdoblja, dakle koncem 17. i početkom 18. st., u L jd. m. i sr. r. pridjevsko-zamjениčke deklinacije moguća su tri morfema *-om/-em*; *-im*. U kasnijim je razdobljima došlo do ujednačavanja oblika D i L jd., m. i sr. r. ponajprije zbog sličnosti (D *-omu/-emu* : L *-om/-em*), ali i zbog činjenice da su D i L jednaki u paradigmi ženskoga roda. U suvremenom grobničkom govoru dolazi do polarizacije u toj izoglosi. Naime, u pisanom su diskursu djece potvrđeni sljedeći ostvaraji: *va mojmu selu* 14, 142; J 2015, 19; *va mojmu kraju* 18, 175; *po celomu* 17, 169; *po njemu* 17, 173; *po najvećemu* 18, 187; *na njemu* 16, 184; *va mojmu* 15, 181; *va Martinovomu selu* 18, 188; *va kemu* 18, 188; ali i: *na njen pinjata* 17, 39; *va Zavičajnon muzeju* J 2010, 28; *va mojen selu* J 2010, 26; *va našen* 14, 142.

Prevladavaju mlađi oblici, koji su izrazom jednaki oblicima D. Samo se rijetko ostvaruju stariji oblici. Naprotiv, u tekstovima koji su objavljeni u općinskom glasilu i koje su pisali odrasli ljudi, mahom pripadnici srednje generacije, do opisane zamjene gotovo sustavno ne dolazi, već se ovjeravaju stariji oblici:¹⁷ *va prošlon broju* G 8/2007, 6; *o najstarijen grobničkon* G 8/2007, 6; *va Novon listu* G 8/2007, 6; *po staron dobron običaju* G 8/2007, 7; *va ovon kraju* G 1/2006, 22; *va svojen djelovanju* G 4/2007, 19 i dr.

Nedvojbeno je da je ta mijena, premda drugačije motivirana, danas snažno poduprta stanjem u suvremenom standardnom jeziku te da će u L jd. m. i sr. r. pridjevsko-zamjениčke deklinacije u grobničkom govoru u relativno skoroj budućnosti prevladati morfemi *-omu/-emu*. Ta je mijena upravo u tijeku, poput sinkretizacije D, L, I mn. imeničkih vrsta riječi.

Kod zamjenica nužno je još istaknuti sve rjeđu uporabu pokaznih zamjenica s pojačivačem značenja tipa *tisti, tasta, tosto; ovisti, ovasta, ovosto; onisti, onasta, onosto; kisti, kasta, kosto* te sve rjeđu uporabu posvojnih zamjenica za 3. l. jd. *njeji, njeja, njeje* koju sve češće zamjenjuje oblik *njezin*.

U kategoriji glagola nisu zamijećene nikakve mijene.

3. Sintaksa

Sintaktička je razina jezika, kao i fonološka vrlo čvrsta i u njoj su i među dijalektima nekoga narječja, kao i među narječjima jednoga jezika male razlike. Razlog je to zbog kojega se dijalekatska sintaksa i ne razvija osobito. Naime, popis je kategorija uvijek isti, odstupanja su gotovo neznatna, a jezične mijene sporadične i obično općejezične.

¹⁷ Samo je u primjeru *o jednomu čoviku* G 2007, 6 ovjeren noviji oblik.

U grobničkom su govoru zabilježene dvije mijene na sintaktičkoj razini. Jedna se odnosi na izražavanje posvojnosti, a druga na izražavanje mjesta i cilja kretanja. Tako bi stariji Grobničani na pitanje *Kamo greš?* odgovorili *Gren k Maši / k Mariji / k Ivanu* sustavno rabeći konstrukciju *k* + imenska riječ u dativu, a na pitanje *Kaj si bil?* *Bil san pu maše / pu Marije / pu sestre* i sl. koristeći prijedložno imensku sintagmu *pu* + imenska riječ u genitivu (Zubčić 2007a: 68). U govoru mlađe generacije govornika gotovo se sustavno potire ta fina distinkcija pa će oni i za mjesto kretanja rabiti konstrukciju *pu* + imenska riječ u genitivu: *Kamo greš? Gren pu Monike / pu Ivana* i dr. U analiziranom korpusu potvrđeni su sljedeći primjeri: *gre se pul Čočaka* 19, 201; *si su skupa šli pu Belića* 2015, 21; *kad smo pul kovača došli* 2010, 28.

Razlikovanje mjesta, cilja i smjera kretanja jedna je od sintaktičkih značajki svojstvenih svim jezicima koji su se razvili iz zapadnojužnoslavenskoga (Brozović – Ivić 1988: 55; Šarić 2008: 82). U sinkroniji taj se odnos narušava, bilo da se, kao učestala pogreška u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku, ujednačava izražavanje cilja i smjera kretanja (*Idem k zubaru* prema *Idem kod zubara*), ili se pak, kao u određenom broju hrvatskih, crnogorskih i srpskih govora, neutralizira razlika u izražavanju mjesta i cilja kretanja (*Bio sam u Splitu – Idem u Split* prema *Bija san u Split – Iden u Split*) (Finka 1971: 45, 46). Mada se u grobničkom govoru, kao i u većini čakavskih razlikuje izražavanje cilja i smjera kretanja, odnos mjesta i cilja počeo se narušavati s tendencijom potpune neutralizacije u bliskoj budućnosti.

Grobnički je govor nekoć imao brojne kategorije za izražavanje posvojnosti (Zubčić 2007b) pa se ona mogla izražavati posvojnomo zamjenicom ili pridjevom *njeji sin / Ćelin sin*, ali je potvrđena i besprijedložna genitivna preoblika tipa *sin Ćele*. Ta je konstrukcija danas gotovo zaboravljena i zamjenjuje je najčešće konstrukcija *od* + imenica u G *sin od Ćele*. Još je arhaičnija konstrukcija kada se posvojnost izražava osobnom zamjenicom u genitivu ili dativu (*Oženil se j za nje sestru* ili *brat joj pokojni*). I takve su konstrukcije danas vrlo rijetke, a u pisanom analiziranom korpusu nisu potvrđene.

4. Zaključak

Analizom jezika tekstova govornika grobničkoga govora različitih generacija nastalih u 21. stoljeću te njihova spontanoga, svakodnevnoga govora i njihovom usporedbom s grobničkim govorom 20. stoljeća, opisanim u stručnoj literaturi, utvrđena su znatnija odstupanja na svim analiziranim razinama: fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj.

Na fonološkoj razini utvrđena su odstupanja u refleksu prednjega nazala iza palatala *č*, *š* i *j*; u statusu glasova *dʲ* i *ɣ*; skupini *čr*; statusu sonanta *v*

u početnom položaju imenica i zamjenica; zastupljenosti asimilacija i disimilacija, intervokalnoga *v* te sklonosti prema slabljenju napetosti šumnika. Zabilježena su i odstupanja na akcenatskoj razini, ponajprije u akcenatskoj tipologiji imenica muškoga i ženskoga roda *c*-tipa.

Brojne su promjene u morfologiji imenskih vrsta riječi, a mijenama su naj-snažnije zahvaćeni oblici D, L, I mn. u kojima dolazi do sinkretizacije na morfeme *-imi* (za m. i sr. r.) i *-ami* (za ž. r.) u svih imenskih vrsta riječi, uključujući i osobne zamjenice.

Na sintaktičkoj razini evidentirane su dvije mijene. Izražavanje posvojnosti posvojnomo zamjenicom ili pridjevom te besprijedložnom genitivnom preoblikom zamijenjeno je prevladavajućom strukturom *od* + imenska riječ u genitivu, a neutraliziraju se sintaktička sredstva za izražavanje mjesta i cilja kretanja.

Sve ovdje opisane jezične mijene nisu jednakoga intenziteta niti su u jednakoj mjeri zahvatile govornike iste skupine. Fonološke su mijene još uvijek fakultativnijega karaktera, dok su morfološke i sintaktičke mijene gotovo u cijelosti zahvatile mlađu generaciju govornika pa će se one u relativno bliskoj budućnosti finalizirati i ponuditi ponešto drugačiju sliku grobničkoga govora. Dio opisanih mijena u grobničkom govoru nedvojbeno je potaknut izvana, najvećma zbog utjecaja suvremenoga standardnoga hrvatskoga jezika, a u tu skupinu primarno ulaze promjene na morfološkoj razini, ali i dio promjena na fonološkoj, poput statusa glasa *dʹ*. Dokidanje opreke u izražavanju mjesta i cilja kretanja nedvojbeno je potaknuto standardnim jezikom mada su takve tendencije u jeziku zabilježene i u mnogo ranijim razdobljima. Naprotiv, promjene na akcenatskoj razini, neovisno o tome odnose li se na promjenu kvantitete zanaglasne dužine ili na mijene u akcenatskoj tipologiji, posljedica su imanentnoga razvoja unutar samoga jezika koji teži niveliranju, a ono rezultira paradigmatiskim ujednačavanjem mjesta naglaska.

Na koncu govorenja o mijenama u grobničkom govoru valja svakako dodati da su govornici grobničkoga govora vrlo svjesni važnosti svoga materinskoga govora, da isključivo njime govore u međusobnoj komunikaciji, a nerijetko i u komunikaciji s govornicima drugih idioma. Oni nisu skloni inovacijama pa fenomen neutralizacije ili odbacivanja dominantnih značajki nekoga govora (Jutronić 2010: 30–32) ili pak koineizacije, u smislu stvaranja jedinstvenoga čakavskoga idioma bez znatnijih razlika među podsustavima (Kerswill 2002: 669–702) koji su opisani u drugim govorima, u grobničkom govoru nisu potvrđeni. Zbog takova odnosa govornika prema vlastitom idiomu grobnički je govor još uvijek relativno dobro očuvan, a kvantum mijena i njihov intenzitet manji je no u susjednih govora. U tako samoosviještenih

govornika jezične mijene potencirane izvanjezičnim čimbenicima, a najčešće se radi o utjecaju standardnoga jezika, nisu i ne mogu biti stvar stava, namjere ili pomodnosti. Jezične mijene potaknute standardnim jezikom u grobnički govor ulaze spontano i nenamjerno, jednako kao i one koje su potaknute unutarjezičnim razlozima, a taj je proces neminovan i nezaustavljiv.

Literatura

- BAŠIĆ, MARTINA 2013. *Kvantitativna sociolingvistička analiza crikveničkoga govora*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- BAŠIĆ, MARTINA 2015a. Fonem /dʔ/ – hod po rubu čakavskih ekavskih konsonantskih inventara. *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja – Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku* održanoga od 25. do 27. travnja 2014. godine u Zagrebu [ur. Sanda Lucija Udier, Kristina Cergol Kovačević]. Zagreb: Srednja Europa – Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 479–492.
- BAŠIĆ, MARTINA 2015b. Inovacije i ujednačavanja u nekim množinskim oblicima imenica u crikveničkome govoru. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 19, 1–23.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 2004. O dijalektologiji kao jezikoslovnoj discipline. *Suvremena lingvistika* 57-58, 1–12.
- BROZOVIĆ, DALIBOR – PAVLE IVIĆ 1988. *Jezič, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.
- CAMPBELL, LYLE 2013. *Historical Linguistics. An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- CELINIĆ, ANITA – MIRA MENAC-MIHALIĆ 2009. Govor Pitava od Hraste do danas. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 15, 27–33.
- ĆURKOVIĆ, DIJANA 2011. Fluctuations in the accentuation of Blatnica Pokupska. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37, 2, 365–379.
- ĆURKOVIĆ, DIJANA – PERINA VUKŠA 2011. Baka i unuk – generacijske razlike u govoru Blatnice Pokupske. *Međimurski filološki dani* 1 [ur. Ante Bežen, Đuro Blažeka]. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 113–123.
- FINKA, BOŽIDAR 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič* 1, 11–71.
- JUTRONIĆ, DUNJA 2010. *Spljski govor. Od vapura do trajekta. Po čemu će nas pripoznavat*. Split: Naklada Bošković.
- KALOGJERA, DAMIR 1992. Arhaizacija dijalektalnog teksta. *Suvremena lingvistika* 19, 34, 127–132.
- KALSBECK, JANNEKE 1998. *The Čakavian Dialect of Orbančić near Žminj in Istria*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.

- KAPOVIĆ, MATE 2008. *Uvod u indoeuropsku lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KERSWILL, PAUL 2002. Koineization and Accommodation. *The Handbook of Language Variation and Change* [eds. J. K. Chambers, Peter Trudgill, Natalie Schilling-Estes]. Blackwell: Oxford, 669–702.
- LABOV, WILLIAM 1994. *The principles of linguistic change, volume I: Internal factors*. Oxford UK – Cambridge USA: Blackwell.
- LANGSTON, KEITH 2006. Čakavian Prosody. The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian. Bloomington – Indiana: Slavica.
- LANGSTON, KEITH 2007. Common Slavic Accentual Paradigm (d): A Re-evaluation of Evidence from Čakavian. *Tones and Theories: Proceedings of the International Workshop on Balto-Slavic Accentology* [ed. Mate Kapović, Ranko Matasović]. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 121–150.
- LUKEŽIĆ, IVA 1996. *Tršatsko-bakarska i crikvenička čakavština*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- LUKEŽIĆ, IVA 2005a. Jezik Grobničke bašćinske knjige (16. i 17. stoljeće) kao dijalektološki predložak. *Drugi Hercigonjin zbornik* [ur. Stjepan Damjanović]. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 223–246.
- LUKEŽIĆ, IVA 2005b. Relativna kronologija fonoloških mijena i izmjena u grobničkom govoru. *Grobnički zbornik 7* [ur. Irvin Lukežić]. Rijeka: Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, 227–249.
- LUKEŽIĆ, IVA 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.
- LUKEŽIĆ, IVA 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.
- LUKEŽIĆ, IVA – SANJA ZUBČIĆ 2006. Promjene u grobničkom leksiku. *Zbornik radova Riječki filološki dani 6* [ur. Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić]. Rijeka: Filozofski fakultet, 319–338.
- LUKEŽIĆ, IVA – SANJA ZUBČIĆ 2007. *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik)*. Rijeka: Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.
- MATASOVIĆ, RANKO 2001. *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MOGUŠ, MILAN 1995. O problemima naše povijesne dijalektologije. *Hrvatski dijalektološki zbornik 9*, 11–23.
- MOGUŠ, MILAN 2010. *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- MOGUŠ, MILAN 1977. *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.

- SAMARDŽIJA, MARKO 2002. *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnog jezika*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- ŠARIĆ, LJILJANA 2008. *Spatial Concepts in Slavic: A Cognitive Linguistic Study of Prepositions and Cases*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.
- ZUBČIĆ, SANJA 2001. *Akcentatski tipovi u grobničkoj skupini govora*. Magistarski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- ZUBČIĆ, SANJA 2006. *Akcentatski tipovi imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima (dijakronijski i sinkronijski aspekt)*. Doktorski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- ZUBČIĆ, SANJA 2007a. Iz sintakse grobničkih govora. *U službi jezika. Zbornik u čast Ivi Lukežić* [ur. Silvana Vranić]. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, 47–74.
- ZUBČIĆ, SANJA 2007b. Atribucija u grobničkom govoru. *Grobnički zbornik* [ur. Irvin Lukežić]. Rijeka: Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, 153–161.
- ZUBČIĆ, SANJA 2010. Akcentatski tip c u imenica muškoga roda u sjeverozapadnim čakavskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 16, 157–170.

Language change in the local dialect of Grobnik

Summary

This paper lists, describes, and analyses language changes in the modern dialect of Grobnik with regard to phonology, morphology, and syntax. Certain linguistic levels are more likely to change, as is shown by the analysis of the collected data. Even though the most numerous innovations have been recorded in terms of lexicon, the lexical level has been left out here because lexicon is not a fundamental grammatical language structure and because it represents a linguistic level which is most likely to change with regard to the influence of foreign language elements. The fundamental corpus consists of written texts of speakers of different generations dating from the twenty-first century and notes taken during the observation of everyday spoken language. They are compared to the state described in twentieth-century speakers' language, placed in the context of neighbouring Northwestern Čakavian vernaculars, predicting future development.

Ključne riječi: hrvatski jezik, čakavsko narječje, grobnički govor, jezične mijene, fonologija, morfologija, sintaksa

Key words: Croatian language, Čakavian dialect, dialect of Grobnik, language change, phonology, morphology, syntax

